Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto, Riikka Pellikka, erityisasiantuntija, strategiaryhmä, strategia- ja talousyksikkö

Miten ministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä, tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita? Entä millä tavalla päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointi on integroitu tai integroitavissa ministeriössä tehtävään valmisteluun?

Tulevaisuusselonteon valmistelu on sidottu edellisellä ja nykyisellä hallituskaudella hallinnonalan strategian valmisteluun sekä hallinnonalan strategisten riskien tunnistamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on toiminut vuodesta 2020 strategisen suunnittelun verkosto, jossa on edustajat ministeriön osastoilta sekä hallinnonalan virastoista ja laitoksista. STM- konsernin strategian päivittämisessä vuoden 2025 aikana on hyödynnetty tulevaisuusselonteon skenaarioita, joissa on pohdittu riskejä, mahdollisuuksia sekä välttämättömiä toimenpiteitä. Epävarmuustekijöiden, skenaariopolkujen ja itse skenaarioiden laadinnassa järjestettiin työpajoja, joissa yhdessä kuviteltiin tulevaisuuden vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja niihin varautumista.

STM:n hallinnonalalla hyvinvointiin vaikuttavien asioiden ja arjen ymmärtäminen eri elämäntilanteissa olevien ihmisten näkökulmasta on ratkaisevaa. STM:n hallinnonalan yhteisessä työpajassa maaliskuussa 2025 kuviteltiin eri elämäntilanteiden kautta ihmisten hyvinvointia ja arkea vuonna 2045 Suomessa neljässä eri skenaariossa. Elämäntilanteet valittiin siten, että niissä voidaan arvioida STM:n perustehtävän toteutumista: turvata ihmisten toimintakyky, toimeentulo ja palvelut.

Alla kuvana joulukuussa 2025 hyväksytty STM konsernistrategia.

STM:n hallinnonalan toiminta perustuu vaikutusketjuajatteluun: sekä ministeriön toimintasuunnitelma että hallinnonalan virastojen ja laitosten tulossopimukset pohjautuvat strategisiin vaikuttavuustavoitteisiin sekä niistä johdettuihin konkreettisempiin tulostavoitteisiin. Vaikuttavuustavoitteista johdettujen tulostavoitteiden toteuttamiseksi määritellään konkreettiset vuosittaiset toimenpiteet osana tulossopimuksia ja toimintasuunnitelmaa.

Vuoden 2026 aikana tulevaisuuskestävyyden arviointia kehitetään osaksi kolme kertaa vuodessa tapahtuvaa toiminnansuunnittelun ja tulossopimusten seurantaa. Vuosittaisissa työpajoissa strategisen suunnittelun verkosto ja konsernin johto yhdessä hyödyntävät tulevaisuustyöskentelyä ja suuntaavat toimintaansa perustuen toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin.

Hallinnonalalle rakennetaan päivitettyjen vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti vahvempi ennakointi- ja innovaatiotoiminnan malli, joka saatetaan tukemaan ydinprosessien ohella strategisten riskien hallintaa sekä toiminnansuunnittelua ja tulosohjausta. Mallin käyttöönotto vahvistaa entisestään ministeriön tulevaisuuskestävyyttä, koska sen myötä valmistelussa hyödynnetään ennakointitiedon lisäksi innovaatiotoiminnan periaatteita.

STM on edistänyt hyvinvointitalous -lähestymistapaa lähtien Suomen EU-puheenjohtajuuskaudesta 2019, jolloin hyväksyttiin neuvoston päätelmät hyvinvointitaloudesta. Hyvinvointitalouden ydinajatus on, että päätöksenteossa voidaan nykyistä paremmin huomioida kestävyyksien väliset yhteydet sekä ottaa huomioon tulevien sukupolvien tarpeet. Vuoden 2025 alussa valmistui hyvinvointitalouden ohjausmalli, jossa ohjaus jaetaan kolmeen – strateginen ohjaus, resurssiohjaus ja tietoon perustuva ohjaus.

Voidaan ajatella, että tulevaisuuskestävyys toteutuu STM:n osalta hyvin strategisessa ohjauksessa (skenaarioihin perustuvat vaikuttavuustavoitteet). Tietoon perustuva ohjaus on hyvässä kehitysvaiheessa. Hallinnonalalla toimii esimerkiksi Tietopohjaisen päätöksenteon vahvistamisen koordinaatioryhmä, jonka tehtävänä on muun muassa edistää konsernin tutkimustiedon käyttöä osana päätöksen tekoa sekä edistää hallinnonalalle tärkeiden teemojen ja haasteiden nousemista yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vuoden 2026 aikana STM:ssä toteutetaan hyvinvointibudjetointi-pilotti: ministeriöt tarvitsevat käytännön työkaluja, joilla hyvinvointitalous-ajattelu tuodaan budjettiprosessiin ja politiikkatoimien suunnitteluun myös budjettimomentti-tasolla. Pilottihankkeen päätavoitteena on kehittää ja testata toimintamalli, jolla hyvinvointinäkökulma integroidaan systemaattisesti budjettiprosessiin.